

Čís. 4727.

Ujednáno-li ve sprostředkovatelské smlouvě, že provise se přiříše sprostředkovateli až »po úplném zaplacení se strany zákazníka«, nemá sprostředkovatel nároku na provisi, utrpěla-li firma ztrátu slevou poskytnutou zákazníkovi z nutkových příčin.

(Rozh. ze dne 24. února 1925, Rv II 847/24.)

Žalobce byl pověřen zastupováním žalované firmy pro Slovensko a dle úmluvy se žalovanou měl nárok na 10%ní provisi, jejíž splatnost nastávala koncem běžného roku po úplném vyrovnání platebních závazků se strany zákazníka. V roce 1921 sprostředkoval žalobce prodej turbíny firmě Z. za 198.550 Kč, firma Z. však se mimosoudně vyrovnala na 75% a zaplatila žalované jen 75% kupní ceny. Žalobě domáhající se zaplacení provise z celé kupní ceny, vyhověl procesní soud první stolice potud, že přiznal žalobci pouze tři čtvrtiny zažalovaného peníze. Odvolací soud nevyhověl odvolání ani té, ani oné strany.

Nejvyšší soud k dovolání žalovane zrušil rozsudky obou nižších soudů a vrátil věc prvnímu soudu, by ji znovu projednal a rozhodl.

Důvody:

Dovolání spočívá na důvodu čís. 2 a 4 Šu 503 c. ř. s. Dlužno především obírat se tímto důvodem dovolacím, poněvadž na jeho výsledku závisí otázka, zda opodstatněno jest dovolání též v onom směru. Záleží v první řadě na výkladu smlouvy ze dne 7. února 1919. Smlouva tato pod bodem 1 a)—b) stanoví podmínky provise žalobcovy, její výše a splatnosti. V odstavci prvním se stanoví, že provise činí rozdíl mezi čistou kupní cenou určenou pro žalovanou firmu, a docílenou vyšší cenou při prodeji. V odstavci druhém činí provise žalobcova 5%, 8% neb 10% z čisté ceny. Poněvadž v onom případě se mluví o tom, že provise se přiříše k dobru »až po úplném zaplacení se strany zákazníka«, v druhém pak »též po úplném vyrovnání závazků platebních se strany zákazníka«, možno souhlasiti s názorem dovolání, že rčení toto jest obsahově stejné a že znamená, že zaúčtování (vyplacení) provise nastává až tehdy, když zákazník úplně zaplatil kupní cenu. Ovšem jsou tyto podmínky smlouvy určeny jen na tento případ a smlouva neřeší případů, kde kupní cena dojde jen částečně, takže firma má jen částečný zisk, nebo dokonce ztrátu, nebo že kupní cena vůbec nedojde. Správně kladly oba nižší soudy na to váhu, že takové případy jest řešiti dle zásad Šu 914 obč. zák. a čl. 278 obch. zák. Zákonem není takový právní poměr určitě řešen vůbec a, není-li ani výslovného smluvního ustanovení, ani místní zvyklosti, dlužno přihlížeti k podstatě právní povahy tohoto poměru. Účelem jeho jest docílení společného obchodního úspěchu uzavíráním obchodů na zisk, z něhož má sprostředkovatel obdržeti smluvenou provisi, v tomto případě 10% čisté kupní ceny. To jest odměnou sprostředkovatele za vynaloženou činnost. Správně proto uvádí odvolací soud, že provise taková se platí jen ze zisku, nikoli též při ztrátě. Firma i spro-

středkovatel mají své režijní výlohy, ovšem nestejně, jejichž poměr se dá sotva určit. Ale tolik možno tvrdit, že je-li provise odměnou za sprostředkování pouze při společném zisku, není nároku na ni, a skončil-li obchod bez viny firmy ztrátou, když tedy kupní cena vůbec nedošla, neb jen takovou částí, že nastala ztráta. Jest to v podstatě tohoto právního poměru a v pojmu provise samé, že firma, pro niž sprostředkovatel pracuje, chce a může vyplatit provisi jen při docíleném zisku. To vysvětluje ostatně i z těch ustanovení smlouvy, která jsou v ní obsažena. Při prodeji stolic a válců přísluší žalobci provise z rozdílu oznámené čisté kupní ceny a vyšší docílené ceny a při prodeji turbin a příslušenství rovněž jen z čisté ceny, ale za to určitými procenty. Má-li z obchodu zisk firma, má jej mít i též její obchodní sprostředkovatel, není-li ho, musí nésti oba též ztrátu. To vyrozuměti možno též z toho, že již smlouva sama klade zvláštní důraz na to, že připsání provise k dobru žalobci má nastati po úplném zaplacení, po úplném vyrovnaní závazku se strany zákaznickovy. To ovšem neznamená, jak správně podotknuto nižšími soudy, že nepřisluší žalobci vůbec žádná provise ani tehdy, když kupní cena nedojde, třeba jen malou částí a tedy firmě přece zůstává zisk. Toto ustanovení smlouvy není podmínkou, jak žalovaná i v dovolání opět se snaží vyličit, nýbrž jen určením splatnosti. Ostatně dovolání samo po případě připouští, že, pokládal-li by se takový výklad smlouvy jako příčící se obchodní slušnosti, by sprostředkovatel ztratil i v tom případě celou svou provisi, možno žalobci přiznati aspoň částečnou provisi, ovšem, jak praví, jen potud, pokud snad objednatel přeplatil onu část kupní ceny, která měla připadnouti žalované firmě. Dovolání se však domnívá, že žalobci nepřisluší provise vůbec, protože žalobce sám ani v tom smyslu nepojímal smluvní ujednání a proto, že žalovaná firma slevou, poskytnutou z nutkavých příčin, utrpěla ztrátu. Žalobce se stavěl sice v žalobě na stanovisko, že mu přísluší celá provise proto, že zákazník své platební povinnosti zadost učinil, což však za sporu vykládal v tom smyslu, že zákazník i tím úplně vyhověl své platební povinnosti, když vyrovnal to, co měl zaplatiti po mimosoudním vyrovnaní. Avšak náhled žalobcův nemůže tu býti rozhodným, nýbrž správný výklad smlouvy a sporného případu dle pravé vůle stran a dle toho, co je slušno a spravedливо. Dle toho dlužno mít za to, že žalobci přísluší provise dle ujednaného měřítka buď celá neb v té míře, pokud z obchodu zůstává ještě žalované firmě zisk, že však nárok na ni vůbec nepřisluší, nedojde-li bez viny žalované firmy kupní cena vůbec neb jen takovou částí, že není zisku vůbec aneb možno prokázati ztrátu (Staub-Pisko). Nelze tedy sdíleti náhled rozsudku prvního soudu, že žalobci patří provise vždy dle poměru došlé kupní ceny. Odvolací soud sám sdílí náhled, že provise se nevyplácí ze ztráty. Nutno vyhnouti se oběma extrémním názorům. Jako nelze sprostředkovatele zbaviti nároku na provisi, nedojde-li jen třeba malá část kupní ceny, poněvadž by žalovaná firma měla třeba při tom ještě značný zisk, ale sprostředkovatel by za svou činnost, kterouž došlo k obchodu, neobdržel ničeho, tak na druhé straně nelze přiznávat sprostředkovateli celou neb ani částečnou provisi v tom případě, došla-li třeba jen malá část kupní ceny a firma utrpěla nepoměrně velkou ztrátu. Ve sporu, jak byl ve směru skutkových okolností a důkazů pro-

váděn, točilo se vše kolem otázky, zda žalovaná firma měla důvodnou příčinu ke slevě. Bylo zjištěno, že slevu poskytnouti byla dle stavu věci nucena. Není-li však udržitelným právní názor, že žalobci přísluší provise, třeba jen částečná dle poměru došlé kupní ceny, i když žalovaná neměla vůbec zisku, nýbrž posuzuje-li se sporný případ s hlediska právního přesvědčení dovolacího soudu, nelze napadený rozsudek přezkoumati ve věci samé, nýbrž je zapotřebí doplniti řízení v tom směru, zda a pokud žalovaná utrpěla slevou při obchodu ztrátu (§ 496 čís. 3 c. ř. s.).

Čís. 4728.

Žalobu o pohledávku podléhající soupisu podle zákona ze dne 30. června 1922, čís. 207 sb. z. a n. (nařízení ze dne 7. srpna 1922, čís. 265 sb. z. a n.) jest pro tentokráte zamítnouti. Spadá sem i pohledávka, ohledně níž není spornou měna, nýbrž otázka, zda placením a přijetím cizí měny byla úplně vyrovnána.

(Rozh. ze dne 24. února 1925, Rv II 3/25.)

Žalobu o zaplacení 15.700 Kč o b a n i ž š í s o u d y zamítly.

N e j v y š š í s o u d nevyhověl dovolání a potvrdil rozsudky nižších soudů s tím, že se žaloba zamítá pro tentokráte.

D ů v o d y:

Není sporu o tom, že podle trhové smlouvy ze dne 19. ledna 1912 příslušela žalobkyni proti žalované z důvodu nedoplatku kupní ceny za prodaný brněnský dům pohledávka 56.690·73 starých korun rakousko-uherských, která byla na prodaném domě právem zástavním zajištěna a na niž bylo do května 1919 splaceno 16.690 K 73 h, tak že zbývala částka 40.000 K. Není sporu ani o tom, že žalovaná v květnu 1919 zaslala žalobkyni, která tehdy bydlela ve Vídni, 40.000 Krak. na tuto pohledávku. Přes znění výmazné kvitance ze dne 15. května 1919, již žalobkyně potvrdila, že zbytek kupní ceny jest úplně zapraven a svolila k jeho knihovnímu výmazu, tvrdí žalobkyně, že její pohledávka byla zaslánými 40.000 Krak. jen částečně zaplacená, poněvadž byla splatnou v korunách československých a zasláných 40.000 Krak. představovalo jen 24.300 Kč, tak že má proti žalované k pohledávání ještě 15.700 Kč. Žalovaná nepopírala, že pohledávka byla splatnou v korunách československých, ale namítala, že zanikla zaplacením, ježto žalobkyně na místě 40.000 Kč přijala 40.000 Krak. Z toho jest patrno, že měna není sporná a proto nemá místa vládní nařízení ze dne 18. prosince 1924, čís. 274 sb. z. s. o přerušení sporů o splnění peněžních závazků ve starých korunách v poměru k republice Rakouské. Ale neprávem pokládal první soud za to, že zažalovaný nárok nespadá pod zákon ze dne 30. června 1922, čís. 207, správně pod nařízení vlády republiky Československé ze dne 7. srpna 1922, čís. 265 sb. z. a n. proto, že žalobkyně jest a vždy byla příslušnicí republiky Československé. Dle §u 3 (2) dotčeného nařízení státní příslušnost vůbec nerozhoduje; rozhodným jest dle §u 1 téhož na-